

's Inlanders "mindere welvaart"

1

Controleur Douwes Dekker wil zwijgen als hij resident wordt dan wel een vergelijkbare leidinggevende functie krijgt

Batavia schrijft verhullende termen voor

- ▶ Het gouvernement weet best dat de inlanders zwaar te lijden hebben onder het cultuurstelsel
- ▶ In de administratieve rapporten en missives mag daarover niet gesproken worden
- ▶ Allerminst over de disproportionele herendiensten die 66% van de werkuren kunnen vorderen

Dekker klaagt de koloniale regering aan

2

Hij voerde zelf een gebrekkige administratie

- ▶ Hij was controleur te Natal op de Westkust van Sumatra
- ▶ Hij had als bijzit de adellijke Radéng Ajéng Si Oepi Ketch (13 jr)
- ▶ Er waren kastekorten die D. niet opgaf doordat gelden voor troepen zendingen niet waren gemeld. Dat had D. ook niet aangegeven. D. wilde koeliebonnen niet verhogen. Dat was gebruikelijk. Later kreeg D. volkomen kwijting.

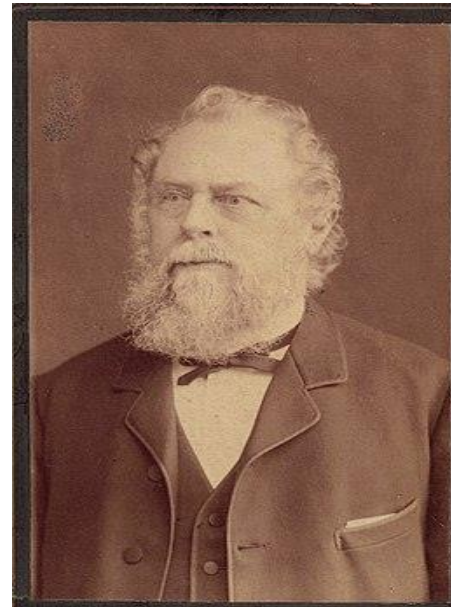
D. zocht autoriteitsconflicten op.

Agrarische en Suiker-wet 1870

In 1870 zijn de Londense schulden afbetaald

- ▶ Engelbertus de Waal, minister van koloniën, voert twee wetten in.
- ▶ De eigendomsrechten op de gronden in Java worden kadastraal vastgelegd. Uitgangspunt is dat ze van de kroon zijn.
- ▶ Maar traditionele dorpsgronden worden uitgezonderd. Javanen kunnen ze kopen. Ze mogen ze verhuren aan Europeanen. De resterende woeste gronden kunnen Europeanen in erfpacht krijgen.
- ▶ Daardoor kunnen zij als particuliere ondernemers zich op Java vestigen. Zwitser, Duitsers, Belgen, Fransen, Britten, Singaporezen, Noord-Amerikanen doen dat.
- ▶ Java wordt een **veelvolkeren kolonie**.
- ▶ Grootschalige grondsyndicaten zijn verboden

Doel: emancipatie Javanen

De uitvoering van deze wetten vereisten een grondregistratie die nooit bereikt werd

Nimmer “effective control” over de Archipel

- ▶ Londen had dat als eis gesteld in 1813
- ▶ Maar dat kon Nederland niet waarmaken
- ▶ Het kon dat ook openlijk niet toegeven
- ▶ Zelfs op Java had het geen effectieve controle in de zin van het verdragsrecht met Groot-Brittannië
- ▶ Daaruit vloeien de “pacificaties” en “politioenele acties” door het KNIL voort
- ▶ Er komt ook geen militaire Indische gouvernements flotille

Dat laatste nekt de koloniale aspiraties

Atjeh-oorlog 1870-1945 exemplarisch

Den Haag garandeert de vaart in straat Malakka 1824

- ▶ In een uitvoeringstractaat van 1824 garandeert Den Haag de vrijheid en veiligheid der handelsvaart in de Straat Malakka
- ▶ Maar zeerovers en piraten vanaf de oostkust Sumatra blijven die vaart frustreren en gijzelen schepelingen
- ▶ Londen: Den Haag pleegt wanprestatie.
- ▶ Nisero-incident zet zaak op scherp in 1883, maar tevoren vele precedënten

Batavia moet militair ingrijpen

Captain W.S. Woodhouse heeft MP's die interpelleren

Zij protesteren tegen de gijzeling van Britten

- ▶ De Nisero voer een ongebruikelijke route vóór de westkust van Atjeh en strandde
- ▶ Vaartuig en bemanning werden gegijzeld door Atjeh-ers
- ▶ Daardoor werd het een Britse “**habeas corpus**”-kwestie
- ▶ Vermoedelijk was sprake van kolentekort waardoor het Kaap Galle op Ceylon niet kon bestomen
- ▶ De Radjah had een capitulatie ondertekend op 18 maart 1877 waarin hij de Nederlandse koning toezei de scheepvaart van vrienden van die koning te beschermen

De Radjah van Teunom eist losgeld via Batavia

De opening van het Suezkanaal katalyse

Groot-Brittannië heeft zijn waterweg in 1870

- ▶ Aldus wordt het dominant in het Verre Oosten
- ▶ Daar het middellijk het merendeel van de kanaalmaatschappij-aandelen heeft
- ▶ De Straat van Malakka wordt een intense maritieme beurtvaartweg
- ▶ De Straits-settlements worden geopolitieke steunpunten die De Britten bezigen om China en Japan economisch te onderwerpen
- ▶ Frankrijk wordt uit het Verre Oosten gepest
- ▶ De perfectionering van het stoomschroef-turbineschip draagt daartoe bij

Daarom wordt een Sumatra-tractaat in met Den Haag afgesloten

Van inspannings- naar resultaatsverbintenis 1824-1871

Bij het Sumatra-tractaat in 1824

- ▶ Verplichtte Den Haag zich alles te doen ter effectieve bezetting
- ▶ In 1870 is dat, gelet op de investeringen via Whitehall niet meer voldoende
- ▶ House of Commons wil resultaten zien die het Britse Empire mag komen inspecteren
- ▶ Den Haag staat dat toe zonder consultatie van Batavia
- ▶ Een Brit moet vrije vestiging uit winstbejag kunnen plegen met vrij verkeer en diensten, goederen zomede Brits kapitaal

Gouverneur-Generaal Loudon in paniek

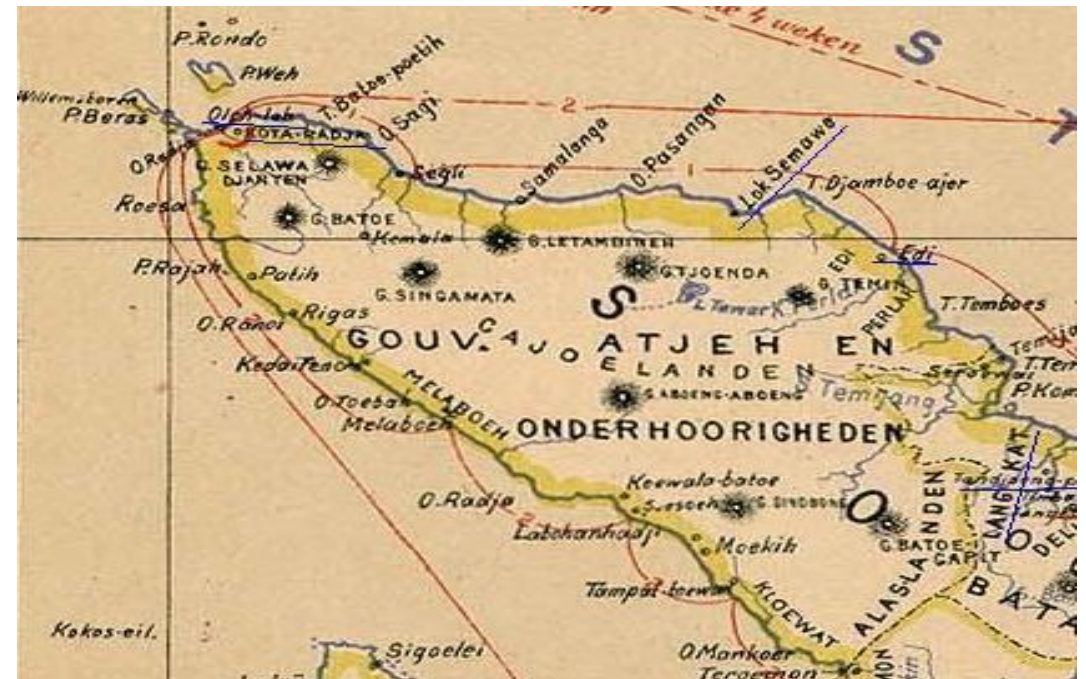

USA, Frankrijk, Japan, Italië hebben belangstelling voor Atjeh in 1870

Wie Atjeh beheerst heeft Straat Malakka

- ▶ Er komen besprekingen op consulair niveau in Singapore
- ▶ Loudon wist van de zwakte van de Indische defensie, maritiem en te land
- ▶ Als minister van Koloniën had hij aangedrongen op strikte onthouding op Borneo en Java
- ▶ Via zijn adjudant J.I. de Rochemont hoorde hij over een geallieerde invasie van Atjeh met toestemming van de Sultan
- ▶ Loudon verklaart Atjeh de oorlog.

De Atjeh-oorlog wordt een ramp

Een guerrilla-oorlog tot 8 maart 1942

Londen staat Den Haag niet meer toe Atjeh onbezett te laten

- ▶ Het troepentransport van 3000 soldaten via de gouvernementsflotille duurt twee jaar
- ▶ Sommige onderdelen hebben de gloednieuwe achterladers type beaumont
- ▶ Maar anderen hebben nog voorladers met bijpatronen
- ▶ Gecoördineerd snelvuur is daardoor onmogelijk en artillerie is er niet. De Atjeh-ers hebben die wél en ook achterladers, vermoedelijk van Frankrijk en USA

Alleen brigade-uitvallen zinvol

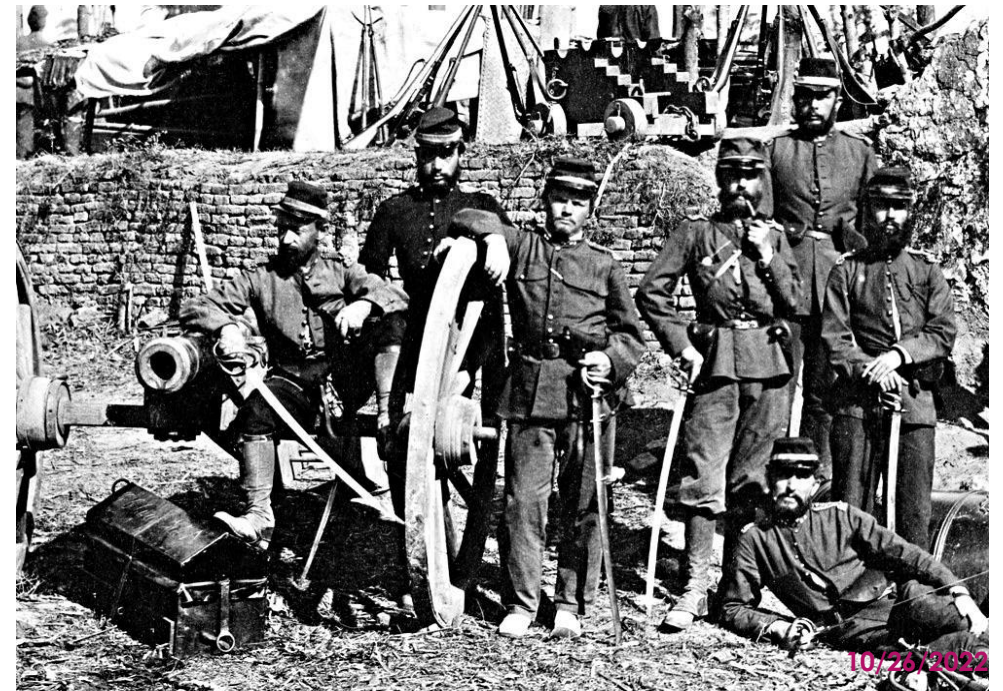

Het KNIL teruggedrongen rondom de kraton en op het strand

Wachten op artillerie en handgranaten

- ▶ De bevelhebber, generaal Köhler, die nog in slagorde vecht, sneuvelt aanstonds
- ▶ De Kraton van de Sultan wordt niet genomen en de vorst is zoek
- ▶ Het KNIL werpt een geconcentreerde linie op rondom het bekken van Oleh-Leh.
- ▶ Met een kwetsbare rondlopende enkelspoor stoomtramlijn tussen zestien vestingen die via die lijn bevoorrad moeten worden

Prestigverlies

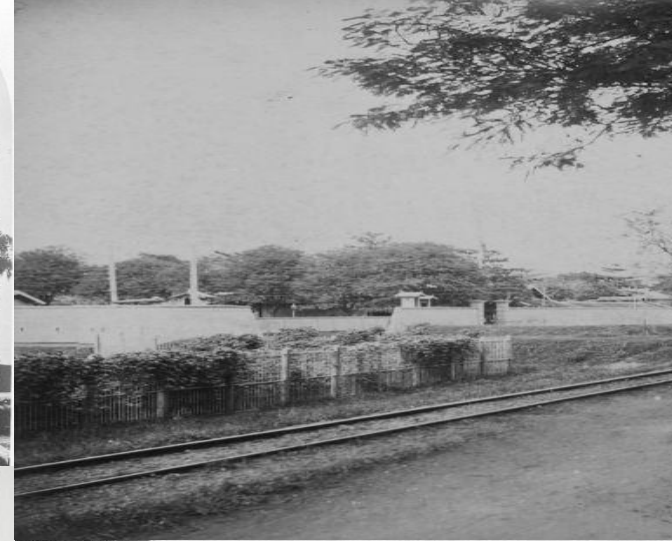

Tramlijn koloniaal prestigeproject

De lijn wordt van middel doel

- ▶ Loudon ziet haar als vitaal voor de aanvoer vanaf de spoorwegsteiger bij Oleh-leh dat uitgebouwd tot marine-etablisement
- ▶ De pantserschepen blijven op de rede en via zeilprauwen wordt geravitailleerd
- ▶ De aanleg onder vuur kost een vermogen en koelies bij de vleet
- ▶ Ze ligt op een lage spoordijk over vlak terrein zonder seinstelsel
- ▶ Zonder haar kan Kota Radja niet functioneren. Binnen de linie kan gerangeerd worden, daarbuiten niet.

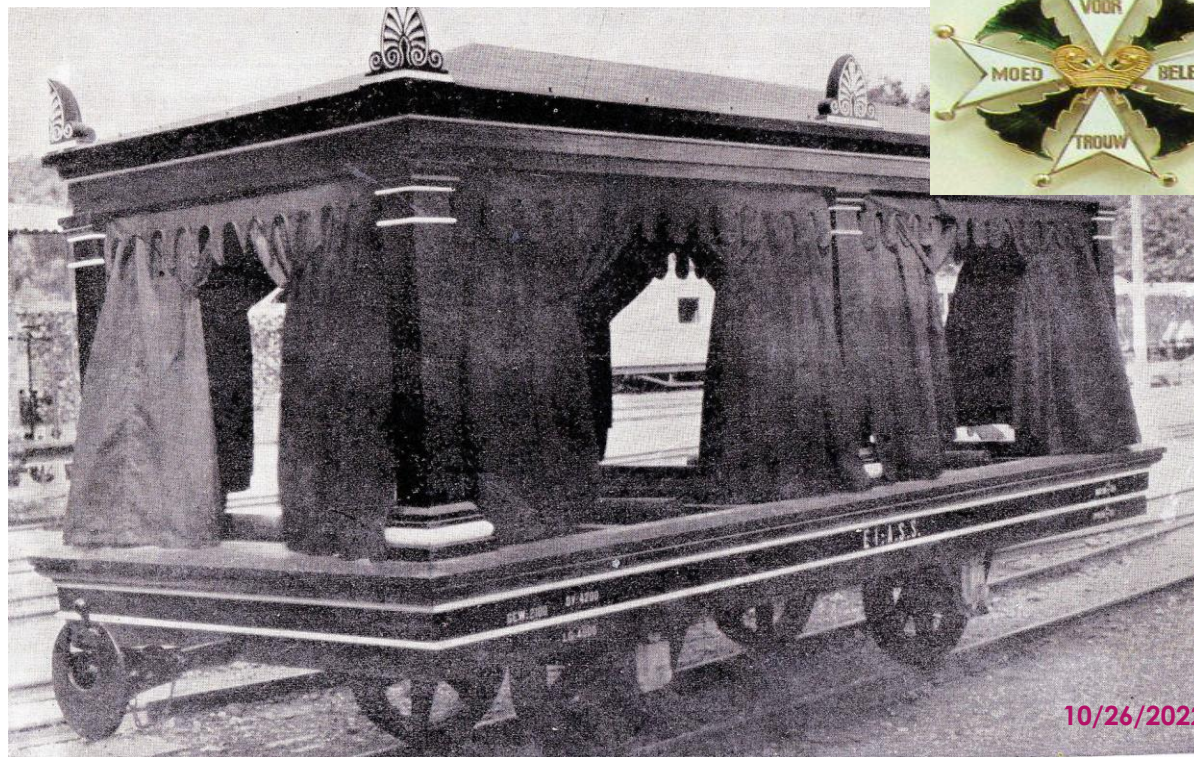

Eerste verkenningsactie: 11 man gesneuveld, 105 gewonden

Kolonel van Daalen trekt terug

- ▶ Op 17 april 1873 terug naar Batavia
- ▶ Loudon organiseert triomfale intocht en zet een enquête op buiten Van Daalen om
- ▶ Hij bericht Den Haag van het succes
- ▶ Hij moet wel want hij heeft geen machtiging voor de oorlogsverklaring gevraagd
- ▶ Geeft hij mislukking toe, dan moet hij terugkomen en krijgt ontslag
- ▶ Den Haag is blij met de pacificatie en gelast nieuwe verderstreckende acties in het binnenland Gajo, Batak en Alaslanden.

Uitvaart per tramrijtuig

Whitehall geïnformeerd: “effective control” over Atjeh. Verdere actie volgt.

14

Daarmee legt Den Haag zich vast

- ▶ Inmiddels blijkt dat van geen onderwerping sprake is geweest
- ▶ Er moeten nieuwe troepen naar Sumatra
- ▶ Zij moeten nu de binnenlanden ook pacificeren, wat dat ook is
- ▶ Daarmee zet Den Haag een heilloze consolidatielijin in
- ▶ Mede omdat nu in Djambi olievelden zijn aangetroffen die tot scheepsolie, benzine, kerozine en mazout kan worden geraffineerd
- ▶ Dat komt Londen erg goed uit: Shell wordt opgericht

Pacificatieresultaten

10/26/2022

De voortstuwing via oliegestookte ontploffingsmotoren

Whitehall betwijfelt of Den
Haag dit mannen kan.

Druk op Nederlands koloniaal beleid

- ▶ Natuurlijk niet autonoom
- ▶ Nadat ontdekt is dat uit aardolie niet alleen lampolie te winnen is, maar belangrijke brandstoffen ter voortstuwing worden olievelden van **militair-strategisch belang**
- ▶ De Britse admiraliteit schakelt over op de olie-aangedreven turbine die het slagschip met dubbeltorens midscheeps mogelijk maakt
- ▶ Den Haag moet bijdraaien op commando van Londen
- ▶ De Djambivelden blijken dergelijke oliereserves te bieden. Londen wil het monopolie. Daarom een Nederlandse werkmij en een Britse holding.

